

Türkiye’de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Belirleyicileri

Dilek ÖZDEMİR (*)

Öz: Göç bireylerin mekânsal anlamda nüfus hareketlerini içerirken, göçe etki eden faktörlerin bilinmesi, sorunların çözümü için politika uygulayıcılarına yol gösterici olacaktır. Göç hareketlerinin meydana getirdiği sosyo-ekonomik sonuçlar; göç alan yerlerde yoğunlaşma ve negatif dışsallıklar yaratırken, göç veren yerlerde ise üretim için gereken işgücünde kayba ve üretilen mal ve hizmetlerde talep yetersizliğine neden olmaktadır. Dolayısıyla aşırı göç alma ve göç vermenin bu olumsuz ekonomik yansımalarının yanı sıra kent dokularında yarattığı erozyon da ihmal edilemeyecek boyutlardadır. Bu çerçevede çalışmada panel veri analizi ile Türkiye’deki 26 Alt Bölge kapsamında 2008-2016 yılları için net göç hızının belirleyicilerinin saptanması amaçlanmıştır. Analiz sonuçlarına göre bölgeler arası göç üzerinde etkili olan en önemli değişkenler arasında; eğitim, bölgenin zenginlik düzeyini temsilen alınan kişi başına düşen elektrik tüketimi, kentleşme ve terör sorunu sayılabilir. Buna göre eğitim, bölgelerin zenginlik düzeyi ve kentleşme olumlu yönde; buna karşılık terör sorununun ise olumsuz etki yarattığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İç göç, Alt bölge, Panel Veri Analizi

Determinants of Interregional Internal Migration in Turkey

Abstract: While immigration involves the population movements in the spatial sense of the individuals, the knowledge of the factors influencing the immigration will guide the policy makers to solve the problems. The socio-economic consequences of migration movements; it causes condensation and negative externalities in the places where migration takes place, whereas it causes insufficient demand in the goods and services produced in the labour force required for production in migration places. Therefore, in addition to these negative economic reflections of excessive immigration and letting in immigrants, the erosion created by the urban fabric is too small to be neglected. Under this context, with the use of panel data analysis, determination of net migration rate determinants has been aimed in this study in 26 sub-regions of Turkey for the years of 2008-2016. According to the results of the analysis, the most important variables that affect the interregional migration are; education, electricity consumption per capita representing the level of wealth of the region, urbanization and terrorism. According to this, it has been ascertained that education, the level of wealth of the regions and urbanization are positive; whereas the problem of terrorism had a negative effect

Keywords: Internal migration, Sub-region, Panel Data Analysis

Makale Geliş Tarihi: 04.08.2018

Makale Kabul Tarihi: 13.09.2018

*) Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü (eposta: pdilek@atauni.edu.tr)

I.Giriş

Göç genel anlamda, birey ya da toplulukların ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve güvenlik gibi çeşitli sebeplerden dolayı bir yerden başka bir yere gitmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Uzun yıllar boyunca birçok ülke için toplumsal sorun haline gelmiş olan göç olgusu, günümüzde de önemli bir sorun olma özelliğini sürdürmektedir. Bireyler ya da toplumlar açısından farklı nedenlerle ortaya çıkan göç, sonuçları itibariyle de göç alan ve göç veren yerleri farklı açılardan etkilemektedir. Diğer taraftan göç olgusu, toplumsal değişimin hem bir nedeni hem de bir sonucudur. Göç alan ve veren bölgelerin gelişim ve değişimini anlamak için bu bölgeler arasındaki göçü de neden ve sonuçları ile birlikte incelemek ve yorumlamak gerekmektedir.

Türkiye’de 1950’li yıllarda hız kazanan sanayileşme ve kalkınma hareketlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan sosyal hayattaki değişim, kaçınılmaz olarak iç göç olgusunu hızlandırmıştır. Bu göçler genel itibari ile tarımda yaşanan makineleşmenin sonucunda işsiz kalan insanların, şehirlerde gelişen sanayi ve hizmet sektöründe ortaya çıkan işgücü ihtiyacı sebebiyle köyden kente göçü şeklinde gerçekleşmiştir. Daha çok kentleşme şeklinde kendini gösteren göç olgusu bir ülkede sosyal ve ekonomik faaliyetlerin belirli bölgelerde yoğunlaşmasına paralel olarak ülke içinde bölgesel dengesizliklerin ortaya çıkmasına da neden olmaktadır. Dünyanın çoğu ülkesinde olduğu gibi Türkiye’nin de temel yapısal sorunlarından birisi bölgesel gelişmişlik farklılıklarıdır. Bu yönüyle ülke içerisinde yaşanan göç hareketleri zaman içinde boyut değiştirerek köyden şehre yerine, şehirlerarasında yaşanmaya başlamıştır. Bu hareketlerin özellikle Doğu bölgelerinden Batı bölgelerine ve iç bölgelerden kıyı bölgelerine doğru olduğunu söylemek mümkündür.

Hukuki anlamda göç eden nüfus, nüfus sayımının yapıldığı günde daimi ikametgah yeri ile sayımdan beş yıl önceki daimi ikametgah yeri farklı olan kişiler göç eden nüfus olarak adlandırılmaktadır. Bununla birlikte 2011 Nüfus ve Konut Araştırmasına sonuçlarına dayanılarak bir yıl önceki daimi ikametgah yeri farklı olan kişiler iç göçün kapsamını oluşturmaktadır. İç göç verisi elde edilirken, yabancılar, er-erbaşlar ve cezaevinde bulunanlar hariç, son iki yıla ait Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi kayıtları adres bazında karşılaştırılarak ülke sınırları ve son bir yıl içerisinde il, ilçe, bölge vb. alanlardaki adres değişiklikleri iç göç olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla göç eden nüfus 1 ve üzeri yaşta nüfusu kapsamaktadır (TUİK). Türkiye’de, 2017 yılında 2 milyon 684 bin kişi iller arasında göç ederken, göç eğiliminin daha çok gençlerde olduğu dikkat çekmektedir. Şöyle ki göç eden nüfusun %49’u 15-29 yaş aralığında ya da %66’sı 29 yaş ve altı genç gruptan oluşmaktadır. (TUİK, ADNKS, 2017) Diğer taraftan göç eden nüfusun %11,6’sı 50 yaş ve üzeri nüfustan oluşmaktadır. Genç nüfusun geleceğe yönelik sosyo-ekonomik beklentilerinin temel göç motifi olacağı ve buna karşılık yaşlı nüfusta ise daha çok sağlık şartlarının belirleyici olduğu düşünülebilir.

Ayrıca 2016-2017 dönemleri itibariyle net göç hızı en yüksek olan İİBS Düzey 1 açısından bölgeler Kuzeydoğu Anadolu (-21.1), Doğu Karadeniz (-12.6) ve Ortadoğu Anadolu (-9)’dur. Diğer taraftan İİBS Düzey 2 açısından ise bu noktada en çok göç veren ilk üç alt bölge TRA2 (Ağrı, Kars Ardahan, Iğdır), TRA1 (Erzurum, Erzincan,

Teorik düzeyde göç kararını etkileyen pek çok faktör olduğu görülme birlikte göç kararının karmaşık bir süreci içerdiği anlaşılmaktadır.

Göç kararının alınmasında göçü etkileyen çeşitli etkenlere göre göç teorileri farklılaşmaktadır. Göçün sebebi, yaşam koşullarının daha iyileştirilmesi gibi “mikro bazda” bireysel değerler ve beklentiler olabilirken, gelir ve istihdam gibi “makro bazlı” ekonomik yapıyı içeren ve göç kararına bir bütün olarak değerlendiren teorilerin yanı sıra sosyal bağları içeren “orta düzeyde” teoriler de mevcuttur. Buna göre Lee (1966)’nin itme çekme teorileri, neoklasik mikro göç teorisi, davranışsal modeller ile sosyal sistemler teorisi mikro bazdaki temel teoriler arasında yer alır. Neoklasik makro göç teorisi, göç sistemleri teorisi, dual (ikiye bölünmüş) işgücü piyasası teorisi ve dünya sistemleri teorisi ile hareketlilik geçiş hipotezi de makro bazdaki temel teorileri oluşturmaktadır. Son olarak sosyal sermaye teorisi, kurumsal teori, network teorisi, birikimli nedensellik ve işgücü göçünün yeni ekonomisi gibi temel teoriler ise orta düzeydeki teoriler olarak sınıflandırılmaktadır (Faist, 2000, Hagen-Zanker, 2008:5). Buradaki sınıflandırma alt kalemlerdeki açılımlarla genişletmek mümkün olabileceği gibi, özellikle son dönemde göçün kıtaları dahi kapsayan bir yapıya büründüğü ve bu yönünü de açıklayan teorilerin gelişmeye başladığı dikkat çekmektedir (Kurekova, 2011:4). Burada Afrika ve Asya’dan Avrupa’ya ve hatta Avusturalya ve Amerika’ya göç hareketlerinin teorik motifleri inceleme konusu yapılmaktadır. Dolayısıyla söz konusu teorilerin uluslararası göçü açıklamaya dönük teoriler olduğu söylenebilir.

Genel olarak uluslararası göçü ekonomik, sosyal, psikolojik, terör ve güvenlik, siyasal vb. nedenlerden kaynaklanabileceği söylenebilmekle birlikte yine de bunları genel kapsayıcı bir göç teorisi ile açıklamak pek de mümkün değildir. Diğer taraftan çalışma kapsamı daha çok iç göç baz aldığından dolayı, bu konuda da genel geçer bir konsensüsün varlığından bahsedilememekte; dolayısıyla literatür özetlerinden hareketle belirleyiciler ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

III. Literatür

Çalışma Türkiye özelinde göçün belirleyicilerini tespit etmeyi amaçladığından dolayı, çalışmanın sınırlarını bu konuda yapılmış ampirik çalışmalar oluşturmaktadır. Aşağıdaki tabloda bu çalışmalar ve çalışmalarda kullanılan değişkenler ile yöntem bilim çerçevesinde elde edilen sonuçlar özet sonuçlar şeklinde verilmiştir.

Tablo 1. Türkiye’de İç Göç İncelemesi Yapan Çalışmalar

Yazar	Dönem	Kapsam/Yöntem	Sonuç
Munro (1974)	1960-1965	67 il/Regresyon Analizi	Göçü etkileyen ilk itici güç tarımsal bölgelerden kaynaklanmaktadır ve bireyler önce en yakın yerlere (kasaba veya şehir) daha sonra da başlıca çekim merkezlerine göç etmektedir.
Doh (1984)	1970-1975	Korelasyon analizi	Nüfus gelir getirmeyen işleri bırakıp, modern sektörün hakim olduğu bölgelere göç etmektedir. Endüstri ve hizmetler

			sektöründe çalıştırılan işçi sayısı ile göç arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Kırsal iticiliğin yanı sıra, kentsel çekicilik de dikkate değerdir.
Yamak ve Yamak (1999)	1980-1990	67 il/Regresyon Analizi	Bölgesel bazdaki gelir dengesizliklerinin iç göç üzerindeki etkileri net göç veren illerin düşük gelir seviyesinden ziyade, net göç alan illerin yüksek gelir seviyesidir. İtici faktörlerden ziyade çekici faktörler önemlidir.
Pazarlıoğlu (2001)	1980-1990	32 il/Panel veri Analizi	Gelir dağılımındaki eşitsizlikler iç göçler üzerinde itici güce sahiptir. Net göç hızı ile işsizlik oranı arasında negatif sağlık endeksiyle pozitif bir ilişki elde edilmiştir.
Üçdoruk (2002)	2002	İzmir ve 9 ilçesinde 1633 anket/Çok Durumlu Logit Model	Göç etmede yaş ve eğitim en önemli faktörlerdir. Yaş arttıkça göç olasılığı azalmaktadır. Göç edilen yerde uzun süre iş bulunamaması kişiyi olumsuz etkilemekte, özellikle eğitim düzeyi düşük olanlarda suç işlemeye yöneltmektedir.
Polat (2007)	2006	Ağrı Alt bölgesinde 1600 anket verisi /Korelasyon ve Anova Analizi	Sağlık, eğitim, sosyal faaliyetlerin azlığı, iklim şartlarının zorluğu ve daha iyi iş bulma imkanı göç etme eğiliminde itici faktörlerdir. Ayrıca gelir dağılım eşitsizliği ile göç eğilimi arasında %10 önem düzeyinde pozitif yönlü bir ilişki olduğu gelir dağılımı eşitsizliği yüksek olan illerde göç eğiliminin daha yüksek olduğu belirtilmiştir.
Pazarlıoğlu (2007)	2002	İzmir ve ilçelerinde 1600 anket /İki değişkenli Probit Model	Göç etme davranışı üzerinde en önemli faktörlerin ekonomik olduğu, eğitim ve yaşın şehirden göç edenlerde anlamlı olmadığı ancak kırsaldan gidenler de anlamlı olduğu, eğitim arttıkça göçün arttığı, yaş arttıkça ise kişilerin göç etmek istemedikleri vurgulanmıştır. İmalat ve hizmet sektöründe bulunanların iyi iş imkanları için göç ederken, kırsaldan İzmir’e göç edenlerin tarım kesimindeki meslek gruplarından olduğu, uzaklığın göç üzerinde caydırıcı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Filiztekin ve Gökhan (2008)	1990-2000	1990 ve 2000 Genel Nüfus Sayımı verileri/Genişletilmiş Göç Çekim Modeli	Gelir farkları, işsizlik oranları, yaş, eğitim seviyesi, mesafe ve sosyal ağlar göçleri etkileyen en önemli faktörlerdir. Türkiye’de göç eden bireyler gelir amaçlı göç etmektedirler ve cinsiyet farklılığı önemlidir. Erkekler gelir elde etme

			amacıyla, kadınlar ise bağımlı olarak göç etmektedirler.
Kırdar Saraçoğlu (2012)	1975-2000	67 il/Doğrusal Olmayan EKK, Araç Değişken Yöntemi	İç göç hareketlerinin iller arası yakınsamada etkili değildir.
Yakar(2013)	2007-2012	81 il/Coğrafi Ağırlıklı Regresyon Analizi	İller arası net göçlerin ülkenin iç ve doğusundan metropollere ve batısına doğru olduğunu Türkiye'nin net göç haritasında önemli bir değişiklik olmadığını SEGE (Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması) değerleri illerin net göç vermesinden çok net göç almasında daha etkilidir.
Çatalbaş ve Yarar (2015)	2008-2012	26 Alt Bölge/Panel Regresyon Analizi	İstihdam oranı, enflasyon oranı ve terör sorunu bölgelerarası göçü olumsuz yönde, bölgenin zenginlik düzeyi ise olumlu yönde etkilemektedir.
Öz ve Çelebioğlu (2015)	2011	Mekansal Veri Analizi	Yüksek sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi değerlerine sahip olan iller göç almaktadır. Ayrıca SEGE değerleri bakımından geride kalan iller yüksek işsizlik oranlarına sahiptir.
Dücan (2016)	2007-2014	21 Alt Bölge/Panel Regresyon Analizi	Okullaşma oranındaki artış, işsizlik ve terörizmin bölge dışına gerçekleşen göçü arttırmaktadır. Sanayi üretiminin artması ve dolayısıyla istihdam oranındaki artışlar göçü azaltıcı etki yapmaktadır.
Manavgat ve Saygılı, (2016)	2008-2011	26 Alt Bölge/Mekansal Panel Veri Analizi	İç göç hareketlerinde hem göç alan hem göç veren bölgelerde mekânsal bir etkinin olduğu yani komşu bölgenin aldığı/verdiği göç oranı artıkça bölgenin göçü artmakta/azalmaktadır. Yayılma etkisinin nedeni bölgeler arası sosyo-ekonomik farklılıklardır. Göç veren/alan bölgelerde işsizlik oranı artıkça/azaldıkça göç eden oranında artış/azalış söz konusudur. Trafik yoğunluğu değişkeni göçü olumsuz etkilemektedir.
Yerdelen Tatağlu(2017)	2008-2014	12 bölge/Sıralı Panel Logit Regresyon	Bölgedeki üniversite ve traktör sayısı ile uçakların iniş kalkış sayısındaki artışların iş olanakları ve istihdam yaratmasının yanı sıra evli olmanın da net göç oranındaki artışı engelleyen unsurlar olduğu belirlenmiştir.. Boşanmanın, nüfus artış hızının ve sinema salonlarının sayısının artmasının ise net göç oranını artıran ve olumsuz etkileyen faktörlerdir.

Albayrak ve Abidođlu (2017)	2015	81 il/Regresyon Analizi	İller arası göç hareketliliğinin başlıca nedenleri arasında ekonomik faktörler, eğitim, sağlık, alt yapı olanakları, nüfus ve şehrin huzuru gelmektedir.
-----------------------------	------	-------------------------	--

Literatür taraması genel olarak değerlendirildiğinde; Türkiye’de iç göçün belirleyicilerinin veri dönemleri değişmesine rağmen çok fazla farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bölgesel dengesizliklerin mevcudiyetinin devam etmesi, sosyo ekonomik gelişmişliği düşük olan illerdeki eğitim, sağlık, iş olanakları vb. yetersizliklerin göçün itici faktörlerini oluştururken, şehrin huzuru, evlilik, istihdamdaki artış, vb. faktörler ise çekici faktörler arasında yer almaktadır.

IV. Yöntem ve Uygulama

Çalışmada Türkiye’de iç göçün belirleyicileri 2008-2016 dönemi ele alınarak 26 alt bölge için panel veri yöntemiyle araştırılmıştır. Panel veri analizi bireysel heterojenliği kontrol edebilmesi, daha kapsamlı modellerin kullanılmasına olanak sağlaması, daha geniş bir veri seti ile çalışma imkanı vermesi, çoklu doğrusal bağlantı sorununu gidermesi bakımından birçok avantaja sahiptir. Doğrusal Panel veri modellerinde, parametrelerin birim ve/veya zamana göre değer almasına bağlı olarak çeşitli modeller mevcuttur (Hsiao 2003).

Klasik model; hem sabit hem de eğim parametrelerinin birimlere ve zamana göre sabit olduğu modellerdir. Sabit parametresinin değişken olduğu modeller; modelde eğim parametresi sabitken, sabit katsayının birimlere ve/veya zamana göre değişken olduğu modellerdir. Tüm parametrelerin hem birimlere hem de zamana göre değişken olduğu model söz konudur.(Yerdelen Tatoğlu,2012:37-38)

Bu modellerden eğim katsayısı sabit, sabit katsayısı değişken olan modeller en sık karşılaşılan ve yaygın olarak kullanılan modellerdir. Sabit katsayısı değişken modeller çeşitli sebeplerle dışlanan değişkenlerin etkilerinin sabit terim ya da hata terimiyle ifade edilmesine göre Sabit Etkili Model ve Tesadüfi Etkili Model ismini almaktadır. Çalışmada Sabit ve Tesadüfi etkiler modeli tahmin edilmiştir. Modellerin sadece birimlere göre değişkenlik gösterdiği tek yönlü model mi, hem birimlere hem de zaman göre değişkenlik gösteren çift yönlü model mi olup olmadığının tespiti için F ve Olabilirlik Oran (LR) Testi kullanılmıştır. Ayrıca model seçiminin doğruluğunu test etmek için Hausman testi de yapılmıştır.

A. Analizde Kullanılan Veri Seti ve Model

İç göçe ait 2008-2016 yılları arasında Düzey-2’de yer alan 26 Alt Bölge çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır. Çalışmada söz konusu model, 1 nolu eşitlikte gösterilmiştir.

$$NETGÖÇ_{it} = \beta_0 + \beta_1 KBELKT_{it} + \beta_2 ENF_{it} + \beta_3 İSSİZ_{it} + \beta_4 EGT M_{it} + \beta_5 KENT_{it} + \beta_6 TEROR_{it} + \varepsilon_{it} \quad (I)$$

Bağımlı değişken olarak net göç hızları alınmıştır. Bağımsız değişkenler olarak ise kişi başına düşen elektrik tüketimi, enflasyon oranı, işsizlik oranı, eğitim endeksi, kentleşme oranları ve terör sayısı değişkenleri kullanılmıştır.

NETGÖÇ: Net göç hızı alınmıştır. Göç edebilecek her bin kişi için net göç sayısıdır.

Net göç hızı aşağıdaki gibi hesaplanmıştır.(TUİK)

$$m_{(i-i)} = [(M_{.i} - M_i) / P_{i,t+n} - 0.5 * (M_{.i} - M_i)] * k$$

$m_{(i-i)}$: Net göç hızı,

$M_{.i}$: Aldığı göç,

M_i : Verdiği göç,

$(M_{.i} - M_i)$: Net göç,

$P_{i,t+n}$: i 'nin $t+n$ zamandaki daimi ikametgah nüfusu,

t : Başlangıç tarihi,

n : Yıl olarak süre,

i : Göçün incelendiği alan,

k : Sabit sayı ($k=1000$).

KBELKT: Kişi başına düşen elektrik tüketimidir. Bölgelerin elektrik tüketimleri bölge nüfuslarına bölünerek kişi başı elektrik tüketim değerleri (KBELKT) elde edilmiştir. Kişi başına düşen elektrik tüketim değerleri bölgelerin ve illerin zenginlikleri ve sanayileşmesini temsil etmektedir. İlgili değişken hem evlerdeki elektrikli cihazlar açısından zenginliği, hem de sanayide temel enerji girdisi olması nedeniyle sermaye birikimini göstermesi açısından kullanılması uygun görülmüştür. Dolayısıyla beklenen işareti pozitifdir.

ENF: Enflasyon oranlarıdır. İllerin ve bölgelerin enflasyon değerleri de fakirleşmeye etki eden unsurdur ve enflasyon oranlarının artması yaşam maliyetinin artması anlamına geleceğinden değişkenin beklenen işareti negatiftir.

İSSİZ: İşsizlik oranıdır. Ekonomik gelişmemişliği sanayisizleşme şeklinde ifade eden bakış açısına uygun olarak işsizlik oranı değişkeninin bir göç etme nedeni olduğu düşünülmüştür. Gidilecek yerdeki işsizlik oranı artıkça göçü negatif etkileyecek ancak gidilen yerdeki işsizlik oranı artıkça da net göç hızını artıracaktır. Dolayısıyla değişkenin beklenen işareti negatiftir.

TEROR: Terör sayısını ifade eder. Güvenlik ve belirsizlik göstergesi olarak alınmıştır. Dolayısıyla beklenen işareti negatiftir.

EGTM: Eğitim endeksini ifade eder. Eğitim hizmetleri artıkça gidilecek yerin cazibesi artacağından beklenen işareti pozitifdir.

$$EGTM = \frac{\sum Y_i X_i}{TOPLAM NÜFUS}$$

Burada Y_i kazanılan diploma derecesi için harcanan yıl sayısını, X_i ise alınan diploma derecesine sahip kişi sayısını göstermektedir. Pazarlıoğlu 2001’de yaptığı çalışma esas alınarak hesaplanan endekste Pazarlıoğlu’ndan farklı olarak ilkokul mezuniyeti için harcanan yıl sayısı 5 yıl olarak alınmıştır.

Tablo 2. Diploma Dereceleri ve Bunların Kazanılması için gereken Yıl Sayıları

İ: Diploma Derecesi	Harcanan yıl sayısı
Okuma yazma bilmeyen	0
Bir ilköğretim kurumundan mezun olmayan	2
İlkokul mezunu	5
Ortaokul mezunu	8
Lise mezunu	12
Lisans mezunu	16
Yüksek lisans mezunu	18
Doktora mezunu	22

KENT: Kentleşme oranını ifade eder. İl ve İlçe merkez nüfuslarının İl nüfusları içerisindeki oranı şeklinde hesaplanmaktadır. Kentleşme şehrin cazibesinin arttığını göstermektedir. Dolayısıyla beklenen işareti pozitifdir.

Terör değişkeni dışındaki veri setleri TÜİK’in web sitesinden; terör değişkeni de Global Terrorism Database’ten elde edilmiştir.

B. Uygulama Sonuçları

2008-2016 dönemini kapsayan 26 Alt Bölge için kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. 26 Alt Bölge İçin Tanımlayıcı İstatistikler

	NETGOC	KBELKT	ENF	ISSIZ	EGTM	KENT	TEROR
Ortalama	-1.9044	2.4594	8.2461	10.120	4.6329	76.289	4.6068
Medyan	-2.5450	2.2241	8.0200	9.5000	4.7445	79.505	0.0000
Maksimum	15.990	6.9606	13.450	28.300	7.3334	100.000	135.000
Minimum	-28.980	0.5755	3.4300	3.4000	1.9959	46.180	0.0000
Standart Sapma	8.8432	1.2728	1.8078	4.1475	1.1034	16.5480	15.346
Gözlem sayısı	234	234	234	234	234	234	234

Özet istatistiklerde net göç hızının ortalama -1.90 düzeyinde olduğu; en yüksek göç alan bölgenin 2016 yılında TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) bölgesi olduğu ve en fazla göç veren bölgenin de 2011 yılında TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari) bölgesi olduğu

gözlenirken; genel anlamda Türkiye'nin Doğusunun Batıya doğru boşaldığı dikkat çekmektedir.

Net göç Hızı ile bu değişkenleri açıkladığı düşünülen değişkenlere ait korelasyon tabloları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Değişkenlere Ait Korelasyon Matrisi

	NETGOC	KBELKT	ENF	ISSIZ	EGITIM5	KENT	TEROR
NETGOC	1.0000						
KBELKT	0.6588	1.0000					
ENF	-0.0991	-0.0513	1.0000				
ISSIZ	-0.0475	-0.0865	-0.0163	1.0000			
EGTM	0.6602	0.6003	-0.0446	-0.2931	1.0000		
KENT	0.4493	0.3364	-0.0296	0.1812	0.5580	1.0000	
TEROR	-0.2540	-0.2173	0.0041	0.3452	-0.1760	0.1218	1.0000

Tablo 4'ye göre net göç hızı ile kişi başına düşen elektrik tüketimi, eğitim endeksi ve kentleşme oranı arasında pozitif bir korelasyon bulunurken, işsizlik ve enflasyon oranı ile terör değişkeni arasında negatif bir korelasyon ilişkisi görülmektedir. Ayrıca bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusallık sorununa yol açacak düzeyde bir korelasyon olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada zaman ve birim etkilerin var olup olmadıklarının tespiti amacıyla sabit etkiler modeli için F testi rassal etkiler modeli için LR testi yapılmıştır. Tablo 5'de sonuçlar sunulmuştur.

Tablo 5. F, LR ve Hausman Test Sonuçları

F testi	Değer	Prob	LR testi	Değer	Prob
F _{birim}	9.397	0.000	LR _{birim}	180.540	0.000
F _{zaman}	5.639	0.000	LR _{zaman}	43.834	0.000
F _{çift yönlü}	8.324	0.000	LR _{çift yönlü}	206.409	0.000
Hausman	6.15	0.9405			

Tablo 5'de görüldüğü üzere sabit etkili ve rassal etkili modeller için hem birim hem zaman etkilerinin var olduğu dolayısıyla birim ve zaman etkilerini içerecek şekilde modelin çift yönlü tahmin edilmesi gerektiği ortaya konulmaktadır. Bir sonraki aşamada ise rassal etkili modeldeki birim etki ile açıklayıcı değişkenler arasında korelasyonun sıfır olduğu varsayımı Hausman testi ile sınanmıştır. Elde edilen Hausman test istatistiği söz konusu H₀ varsayımının sağlandığını bu nedenle modelin tesadüfi etkiler modeli ile tahmin edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 6. Rastal Etkiler Modeli Tahmin Sonuçları

Değişken	Katsayı	Standart hata	z istatistiği	Prob
KBELKT	2.140112	.6947851	3.08	0.002
ENF	-.3829415	.322764	- 1.19	0.235

İSSİZ	.0886261	.1233868	0.72	0.473
EGTM	4.146099	.9613238	4.31	0.000
KENT	.0886559	.0408629	2.17	0.030
TEROR	-.0802001	.0236212	-3.40	0.001
Sabit	-25.62094	5.31441	-4.82	0.000
2009	-2.461479	1.753416	-1.40	0.160
2010	-3.963711	1.589426	-2.49	0.013
2011	-3.545977	1.21298	-2.92	0.003
2012	-3.646402	1.834213	-1.99	0.047
2013	-6.020847	1.638645	-3.67	0.000
2014	-7.913548	1.65458	-4.78	0.000
2015	-9.091249	1.705472	-5.33	0.000
2016	-7.170192	1.851797	-3.87	0.001
R ²	0.7759			
Wald(X ²)	112.95			0.000

Model tahmin sonuçlarına bakıldığında bölgelerin zenginlik göstergesi olarak alınan kişi başına düşen elektrik tüketimi değişkeninin işareti beklenildiği gibi pozitif bulunmuştur. Dolayısıyla bölgelerin zenginliği düzeyi artıkça, zenginleşen bölgelere doğru göç miktarı artmakta ve bu durum göç hızını pozitif yönde etkilemektedir. Diğer bir ifadeyle insanlar refaha/zenginliğe yönelmektedirler. Enflasyon değişkeninin beklenildiği gibi negatif ancak istatistiki açıdan anlamsız olduğu görülmektedir. Paralel şekilde işsizlik değişkeninin istatistiki açıdan anlamsız ve işaretinin de teorik olarak beklenildiği gibi olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla göç edenlerin işsizlik ve enflasyon oranlarını gözetmeksizin hareket edebildiğini gidilecek yerde de aynı sorunların olduğu algısının mevcut olduğu düşünülebilir. Eğitim ve kentleşme değişkeninin beklenildiği gibi pozitif ve istatistiki açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Eğitim hizmetlerinin ve kentleşme düzeyinin artması gidilecek yerin cazibesini artırmakta ve göçü olumlu etkilemektedir. Hâlihazırda %80'lere varan kentleşme oranları dikkate alındığında göç hızının giderek yavaşladığı ve dolayısıyla kentlerde nüfus açısından istikrarlanmanın olduğu söylenebilir. Zira Türkiye gelişmiş ülkeler pozisyonuna geçtiğinde muhtemelen şu anki yapısı itibarıyla en fazla %15-17 aralığında kırdan kente göç verecektir. Terör değişkeni de beklenildiği gibi göçü olumsuz etkilemekte ve terör eylemlerindeki artış o bölgeye yapılabilecek göç için itici bir unsur olmaktadır. 2009 yılı hariç zaman değişkenlerinin de anlamlı ve negatif olduğu görülmektedir.

V.Sonuç

İçinde pek çok dinamiği barındıran göç olgusu bölgeler açısından pek çok değişimi de beraberinde getirmektedir. Toplumsal değişimin hem nedeni hem sonucu olarak görülen göçün belirleyicileri ülkeler açısından farklılık göstermektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin Düzey 2'de yer alan 26 Alt bölgesi için 2008-2016 dönemi esas alınarak panel veri analizi ile bölgelerarası göç hareketlerinin belirleyicileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre bölgelerin zenginlik düzeyi, eğitim ve kentleşme düzeyi göçü beklenildiği gibi olumlu etkilerken, terör eylemleri bölgeye yapılacak göç için itici bir faktör olmaktadır. Enflasyon ve işsizlik değişkenlerinin istatistiki açıdan anlamsız olduğu, ancak enflasyonun beklenildiği gibi negatif işarete sahip olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bölgeler arasında enflasyon ve işsizlik sorununun her yerde olduğu algısı, göç kararında etkili faktörler olarak görülmediği şeklinde ifade edilebilir. Diğer taraftan bölgeler arasındaki sosyo ekonomik gelişmişlik farklarının net göç hızlarını şekillendirmeye devam ettiği ve bu farklılıkları azaltmaya yönelik politika ve uygulamaların kritik önem taşıdığı anlaşılmaktadır.

Kaynaklar

- Albayrak, N. ve Abdioğlu, Z. (2017), “Türkiye’de İç Göçü Etkileyen Faktörlerin Analizi”, *Social Science Studies*, Cilt 5, Sayı 10, 293-309.
- Byerlee D (1974), “Rural-Urban Migration in Africa: Theory, Policy and Research Implications”, *International Migration Review*, Vol.8, N.4, p.543-566
- Çatalbaş, G. ve Yarar, Ö. (2015), “Türkiye’deki Bölgeler Arası İç Göçü Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi İle Belirlenmesi”, *Alphanumeric Journal*, 3(1), 99-117.
- Dücan, E. (2016), “Türkiye’de İç Göçün Sosyo-Ekonomik Nedenlerinin Bölgesel Analizi”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 12(2), 167-183.
- Doh, R. (1984), “Interprovincial Migration in Turkey and Its SocioEconomic Background: A Correlation Analysis”, *Nüfus Bilim Dergisi*, 6, 49- 61.
- Faist, T.(2000). *The Volumes and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*, Oxford: Oxford University Press.
- Filiztekin, A. ve Gökhan, A. (2008), “The Determinants of Internal Migration in Turkey”, *7th International Conference of the Middle East Economic Association*, 29-31 May, Famagusta, Turkish Republic of Northern Cyprus.
- Global Terrorism Database
- Hsiao C(2003) *Analysis of Panel Data*, Second Edition, Cambridge University Press.
- Hagen-Zanker, J. (2008) “Why do people migrate? A review of the theoretical literature”, *MPRA Working Paper*, No.28197. <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/28197/>
- Kırdar, Murat G. ve Saracoğlu, Şirin D. (2012), “İç Göç, Bölgesel Yakınsama Sorunu ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Örneği ”, *Türkiye Ekonomi Kurumu, Tartışma Metni* 2012/75.
- Kurekova L. (2011) “Theories of migration:Conceptual review and empirical testing in the context of the EU East- West flows” *Interdisciplinary conference on Migration. Economic Change, Social Challenge*. University College London.
- Lee, E. (1966), “A Theory of Migration”, *Demography*, Vol:3, No:1, pp:47-47

- Manavgat G. Saygılı R.F. (2016), “ Türkiye’de İç Göçü Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Uygulama: Mekansal Panel Veri Analizi” 2nd International Conference on Applied Economics and Finance, GirneNorth Cyprus
- Munro, J. (1974), “Migration in Turkey”, *Economic Development and Cultural Change*, 22, 634-653.
- Öz, İ., ve Çelebioğlu, F. (2015), “The Impacts of Socio-Economic Factors on Migration Across Turkish Regions: A Spatial Data Analysis”, *Emc Review*, 10(2), 194-210.
- Pazarlıoğlu, M.V.(2001), “1980-1990 Döneminde Türkiye’de İç Göç Üzerine Ekonometrik Model Çalışması”, Çukurova Üniversitesi 5. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu, 19-22 Eylül 2001, 1-24, <http://idari.cu.edu.tr/sempozyum/bi18.htm>
- Pazarlıoğlu V.(2007) “İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi”, *Yönetim ve Ekonomi*, cilt:14, Sayı:1ss:121:135
- Polat D. (2007), “Ağrı Alt Bölgesi’nde (Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars) Gelir Dağılımı ve Göç: Bir Uygulama” Atatürk Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- TUİK, ADNKS, 2017
- Üçdoğruk Ş.(2002), “ İzmir’deki İç Göç Hareketinin Çok Durumlu Logit Teknikle İncelenmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:17, Sayı:1, ss:157-183
- Yakar M. (2013), “ XXI. Yüzyılın Başında Türkiye’de İller Arası Göçlerin Mekânsal ve İstatiksel Analizi” Lisansüstü Göç Araştırmaları Sempozyumu 18-19 Nisan İzmir
- Yamak, R. ve Yamak N. (1999), “Türkiye’de Gelir Dağılımı ve İç Göç”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 16-28.
- Yerdelen Tatoğlu F. (2012) *Panel Veri Ekonometrisi*, Beta Yayınevi, İstanbul
- Yerdelen Tatoğlu F. (2017), “Türkiye’nin Net Göç Hızını Etkileyen Faktörlerin Sıralı Panel Logit Regresyon Analizi ile Belirlenmesi”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 18 (1) ss:1-13